

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Прокопенко М.В., старший викладач

Костенко Ю.В., канд. техн. наук, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Постановка проблеми. Сучасні підприємства функціонують у складних умовах ринкової економіки, що вимагають високої адаптивності до змін зовнішнього середовища. Одним із ключових чинників, які впливають на ефективність господарської діяльності, є державне регулювання. Воно виконує як стимулюючу, так і обмежувальну функції, сприяючи розвитку бізнесу або створюючи додаткові перешкоди для його діяльності.

Проте, попри важливість державного регулювання, існує низка проблем, пов'язаних із його впливом на підприємства. Це, зокрема:

- недостатня ефективність нормативно-правових актів, які регулюють господарську діяльність;
- неузгодженість між державними регулюючими органами, що створює надмірне адміністративне навантаження на бізнес;
- потреба в адаптації бізнесу до постійних змін регуляторного середовища.

Недостатній аналіз та розуміння цих проблем може призводити до зниження ефективності підприємств, втрати економічного потенціалу та уповільнення їх розвитку. Це актуалізує необхідність системного дослідження впливу державного регулювання на господарську діяльність з метою оптимізації його механізмів та підвищення економічної ефективності підприємств.

Окрім зазначених проблем, важливо враховувати складність сучасних викликів, з якими стикаються підприємства в умовах посилення державного регулювання. До таких викликів можна віднести часті зміни у законодавчій базі, що створюють додаткові труднощі для адаптації бізнесу. Ці зміни часто вимагають значних фінансових та людських ресурсів, що особливо критично для малого та середнього бізнесу.

Також слід зазначити проблеми недостатньої прозорості регуляторних процесів, що ускладнює прогнозування впливу державних рішень на діяльність підприємств.

Іншим важливим аспектом є невідповідність регуляторних норм реальним умовам функціонування підприємств. Наприклад, високі податкові ставки або надмірні екологічні вимоги можуть призводити до тінізації бізнесу,

зменшення податкових надходжень до бюджету та гальмування економічного розвитку.

У глобальному контексті державне регулювання також визначає здатність підприємств конкурувати на міжнародних ринках. Застарілі або надмірно жорсткі регуляторні підходи можуть створювати суттєві перешкоди для виходу підприємств на зовнішні ринки, що обмежує експортний потенціал економіки.

Таким чином, проблема впливу державного регулювання на господарську діяльність підприємств має комплексний характер і вимагає всебічного аналізу з урахуванням економічних, правових і соціальних чинників. Це дослідження спрямоване на пошук шляхів гармонізації регуляторного середовища, яке б сприяло розвитку бізнесу, стимулювало інновації та забезпечувало конкурентоспроможність підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Вищезазначене підтверджує важливість проблеми і підкреслює потребу в ретельному дослідженні цього питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика впливу державного регулювання на господарську діяльність підприємств є однією з ключових у сучасній економічній науці, оскільки ефективність регуляторного середовища значною мірою визначає рівень розвитку бізнесу та економіки в цілому.

Дослідженням теоретико – прикладних аспектів впливу державного регулювання економіки на господарську діяльність підприємств займалися такі видатні вітчизняні та закордонні вчені як З. Варналій, П. Саблук, А. Бутенко, Г. Машлій, В. Савченко, О. Долгальова, Дж. Стігліц, Ж. Тіроль, Р. Познер, М. Портер, К. Шваб та інші [1, 2].

Значна увага приділяється аналізу адміністративних бар'єрів для підприємств, зокрема в умовах нестабільного економічного середовища.

Окремо варто зазначити дослідження, що стосуються впливу державного регулювання на малий і середній бізнес. Не менш важливими є публікації, які аналізують питання гармонізації державного регулювання в контексті інтеграційних процесів та глобалізації.

Водночас, незважаючи на значну кількість досліджень, низка питань залишається недостатньо висвітленою. Зокрема, потребує подальшого вивчення вплив регуляторного середовища на ефективність управління підприємствами в умовах цифровізації економіки, а також аналіз адаптаційних механізмів підприємств до змін у державному регулюванні. Таким чином, необхідність дослідження цієї проблематики визначає актуальність запропонованої теми.

Невирішені складові загальної проблеми. Попри численні дослідження у сфері державного регулювання господарської діяльності підприємств, існує низка невирішених питань, які потребують подальшого аналізу. Основними з них є:

1. Дисбаланс між регуляторним навантаженням і підтримкою бізнесу. Багато підприємств, особливо малого та середнього бізнесу, зазнають

надмірного адміністративного тиску через складні процедури отримання дозволів, звітності та інших вимог. Водночас механізми підтримки бізнесу з боку держави є недостатньо розвиненими або складними для реалізації.

2. Відсутність гнучкості регуляторної системи. Державне регулювання часто не враховує швидких змін у бізнес-середовищі, викликаних цифровізацією, розвитком нових технологій та зміною глобальних економічних трендів. Це призводить до неефективного використання ресурсів підприємств та зниження їхньої адаптивності.

3. Низький рівень прозорості та прогнозованості регуляторної політики. Часті зміни законодавства та непрозорість процедур впровадження нових регуляцій створюють невизначеність для бізнесу. Це ускладнює довгострокове планування та інвестиційну діяльність підприємств.

4. Інституційна слабкість регуляторних органів. Недостатній рівень координації між різними регуляторними органами та слабка інституційна спроможність впроваджувати ефективні механізми регулювання є перешкодою для створення сприятливого бізнес-середовища. Також спостерігається проблема корупційних ризиків, що знижує ефективність регуляторної політики.

Таким чином, для вирішення цих невирішених складових необхідне комплексне дослідження, спрямоване на вдосконалення механізмів державного регулювання, оптимізацію регуляторного навантаження та підвищення ефективності співпраці між державою та бізнесом.

Формування цілей статті. Метою дослідження є аналіз впливу державного регулювання на господарську діяльність підприємств, визначення ключових проблем у взаємодії бізнесу та регуляторних органів, а також розробка рекомендацій щодо вдосконалення регуляторної політики для створення сприятливого бізнес-середовища.

Результати наукового дослідження сприятимуть глибшому розумінню механізмів державного регулювання та їх впливу на бізнес, а також слугуватимуть основою для подальших наукових досліджень та практичної реалізації запропонованих змін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державне регулювання є невід'ємною частиною економічної політики, спрямованою на забезпечення сталого розвитку підприємництва. Водночас, неефективні регуляторні механізми можуть спричиняти надмірний адміністративний тиск, що впливає на динаміку господарської діяльності. Дослідження цього аспекту є важливим для виявлення причинно-наслідкових зв'язків між державним регулюванням і результативністю бізнесу [3].

Становлення регуляторного середовища в Україні супроводжується численними викликами, при цьому легко можна окреслити ряд основних проблем.

1. Оподаткування:

- податкова система залишається складною, що призводить до значних витрат часу і ресурсів для її адміністрування;

- відсутність гнучкості в податковій політиці стримує розвиток малого бізнесу.

2. Ліцензування та дозволи:

- процедури отримання дозволів є надмірно тривалими та непрозорими;
- високі вимоги до сертифікації продукції гальмують інноваційну діяльність.

3. Контролюючі органи:

- надмірна кількість перевірок з боку регуляторних органів створює додаткове навантаження;
- недостатня координація між контролюючими структурами призводить до дублювання функцій [4].

Аналіз показує, що регуляторне середовище безпосередньо впливає на усі аспекти діяльності підприємств.

Фінансові витрати на дотримання законодавства є надзвичайно високими, це стосується проходження перевірок, адаптацію до нових норм, звіти по діяльністю за старими нормами. Цілком природньо що високі адміністративні витрати знижують рентабельність бізнесу.

За таких умов широкого розповсюдження набуває тінізація економіки. Через складність виконання регуляторних вимог частина бізнесу працює поза межами правового поля [5].

Зниження інвестиційної активності як наслідок непередбачуваності регуляторних змін відлякує інвесторів. Крім того, нестабільність правил гри ускладнює довгострокове планування.

Розглянемо приклади ефективного державного регулювання в інших країнах

1. Європейський Союз:

- єдина регуляторна платформа, яка забезпечує простоту ведення бізнесу в усіх країнах-членах;
- використання електронних сервісів для звітності та взаємодії з державними органами.

2. Сполучені Штати Америки:

- гнучка система регулювання, яка стимулює інновації через податкові пільги;
- мінімізація адміністративного навантаження на малий і середній бізнес.

3. Сингапур:

- спрощені процедури реєстрації та ліцензування бізнесу;
- висока прозорість регуляторних процесів та мінімізація корупції [6].

Для глибшого розуміння впливу державного регулювання на господарську діяльність підприємств, варто зосередитися на економічній активності як інтегральному показнику.

Регуляторна політика впливає на ключові аспекти економічної активності через кілька каналів.

Державна політика в сфері регулювання мінімальної заробітної плати та соціальних гарантій має як позитивний, так і негативний вплив. Позитивний проявляється у підвищенні соціального захисту працівників, тоді як надмірні регулювання можуть стимулювати тінізацію ринку праці [7].

Сучасні технології створюють нові можливості для вдосконалення регуляторної політики:

- електронне врядування, впровадження електронних систем для взаємодії з державними органами зменшує корупційні ризики та прискорює процеси отримання дозволів;

- цифровий контроль, використання цифрових платформ для моніторингу діяльності підприємств дозволяє знизити суб'єктивність перевірок [8].

Сприятливий регуляторний клімат є передумовою залучення іноземного капіталу. Складність та нестабільність правил, навпаки, стримують інвестиційну активність.

В Україні значна кількість підприємців вказує на складність процедур реєстрації та отримання дозволів як основний бар'єр для розвитку бізнесу. Це підтверджується низькими позиціями України у міжнародних рейтингах «легкості» ведення бізнесу [9].

В глобальному контексті Україна повинна враховувати досвід інших країн, які успішно гармонізували регуляторну політику з вимогами міжнародного ринку

Німеччина завдяки інноваційному підходу до регуляторної політики, країна створила ефективну систему підтримки малого бізнесу, яка включає податкові пільги та спрощення процедур реєстрації.

Канада, для регуляторної політики якої характерні висока прозорість і передбачуваність регуляторного середовища приваблюють інвесторів, сприяючи зростанню експорту [10].

На основі проведеного аналізу розроблено наступні рекомендації:

- спрощення податкової системи;
- впровадження єдиної прозорої податкової системи;
- надання пільг для підприємств, що інвестують в інновації.
- цифровізація взаємодії з державою;
- використання електронних платформ для отримання дозволів і звітності;
- автоматизація процедур контролю для зменшення суб'єктивного впливу.

Реалізація запропонованих заходів матиме такі наслідки:

- зниження адміністративних бар'єрів;
- підвищення інвестиційної привабливості української економіки;
- створення сприятливого середовища для розвитку підприємництва.

Для оцінки ефективності регуляторних змін проведено моделювання економічного ефекту від їх впровадження.

Зниження адміністративних бар'єрів сприяє зростанню підприємницької активності, що збільшує обсяги виробництва.

Гармонізація стандартів із міжнародними дозволить вітчизняним підприємствам збільшити свою присутність на зовнішніх ринках.

Висновки з проведеного дослідження. Отримані результати свідчать про необхідність вдосконалення регуляторного середовища в Україні з урахуванням найкращих міжнародних практик. Запропоновані заходи сприятимуть підвищенню ефективності господарської діяльності підприємств, стимулюванню інновацій і забезпеченню сталого економічного розвитку.

Для реалізації запропонованих змін необхідна участь всіх зацікавлених сторін: державних органів, підприємців, громадських організацій. Важливим є проведення публічних обговорень та залучення міжнародних експертів для впровадження найкращих практик.

Перелік посилань

1. Білик В. О., Саблук П. Т. Основи економічної теорії. Київ : Просвіта, 2021. 467 с.
2. Дідківська Л. І., Головка Л. С. Державне регулювання економіки: підручник. Київ: Знання-Прес, 2018. 213 с.
3. Заблоцький І. І. Економіка України : підручник. Львів : ЛБК НБУ, 2021. 156 с.
4. Примок Т. О. Економіка підприємств : підручник. Київ : МАУП, 2021. 255 с.
5. Зубов В. О., Кривега Л.Д., Косих А.І. Філософія підприємництва. Запоріжжя : Динас, 2018. 189 с.
6. Михасюк І. Р., Швайка Л. А. Державне регулювання економіки : підручник. Львів : «Магнолія плюс», 2017. 220 с.
7. Селезньов А. З. Конкурентні позиції та інфраструктура ринку. Київ : Юрист, 2019. 382 с.
8. Шніпко О. С. Конкурентоспроможність України в умовах глобалізації. Київ : Експерс, 2019. 456 с.
9. Стеченко Д. М. Державне регулювання економіки : підручник. Київ : Знання, 2020. 271 с.
10. Должанський І. З., Загорна Т.О. Конкурентоспроможність підприємства : підручник. Київ : ЦНЛ, 2019. 384 с.

References

1. Bilik, M.O., Sabluk, P.T. (2019), *Foundations of economic theory [Osnovy ekonomichnoyi teorii]*, Kyiv: Prosvita, 467 p.
2. . Didkivska, L. I., Holovko, L. S. (2018), *State regulation of the economy [Derzhavne rehuliuivannia ekonomiky]*, Kyiv: Znannia-Pres, 213 p.
3. Zablotsky, I. I. (2021), *Ukraine economy [Ekonomika Ukrainy]*, Lviv : LBK NBU, 156 p.
4. Primok, T. O. (2021), *Economics Enterprises [Ekonomika pidprijemstv]*, Kyiv : MAUP, 255 p.
5. Zubov, V. O., Kryvega, L.D., Kosykh, A.I. (2018), *Philosophy of entrepreneurship [Filosofia pidprijemnytstva]*, Zaporizhzhia: Dynas, 189 p.

6. Mykhasiuk, I. R., Shvaika, L. A. (2017), *State regulation of the economy [Derzhavne rehuliuвання ekonomiky]*, Lviv : «Mahnoliia plus», 220 p.

7. Seleznev, A. Z. (2019), *Competitive positions and market infrastructure [Konkurentni pozytsii ta infrastruktura rynku]*, Kyiv : Jurist, 382 p.

8. Shnipko, O. S. (2019), *Competitiveness of Ukraine in the conditions globalization [Konkurentospromozhnist Ukrainy v umovakh hlobalizatsii]*, Kyiv : Express, 456 p.

9. Stechenko, D. M. (2020), *State regulation of the economy [Derzhavne rehuliuвання ekonomiky]*, Kyiv : Znannia, 271 p.

10. Dolzhansky, I. Z., Zagorna T. O. (2019), *Competitiveness of the enterprise [Konkurentospromozhnist pidpriemstva]*, Kyiv : TNL, 384 p.

РЕФЕРАТИ ABSTRACTS

УДК 346.54; JEL Classification: H 32

Прокопенко М.В., Костенко Ю.О. АНАЛІЗ ВПЛИВУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Мета дослідження полягає у вивченні теоретичних та практичних аспектів впливу державного регулювання на господарську діяльність підприємств, аналізі ефективності існуючих регуляторних механізмів та розробці рекомендацій щодо вдосконалення державної політики для підвищення конкурентоспроможності та економічної ефективності підприємств в сучасних умовах господарювання. **Методика дослідження.** У процесі дослідження використано методи системного аналізу, порівняльного аналізу зарубіжного досвіду, а також кількісного та якісного аналізу впливу регуляторних заходів на діяльність підприємств. Особливу увагу приділено застосуванню сучасних методів аналізу для оцінки впливу змін у регуляторному середовищі на основні показники господарської діяльності підприємств. **Результати дослідження.** Основним завданням дослідження було визначення чинників, що стримують розвиток підприємств через регуляторні бар'єри, та обґрунтування напрямів оптимізації регуляторного середовища. Виявлено, що надмірне регуляторне навантаження, складність дозвільних процедур і часті зміни в законодавстві є ключовими перешкодами для бізнесу. На основі аналізу розроблено пропозиції щодо спрощення податкової системи, цифровізації регуляторних процесів та гармонізації законодавства з міжнародними стандартами. **Наукова новизна.** Наукова новизна дослідження полягає у розробці теоретико-практичних засад удосконалення регуляторної політики, спрямованої на зниження адміністративного навантаження на підприємства та підвищення їхньої конкурентоспроможності. Запропоновано новий підхід до оцінки впливу державного регулювання на діяльність підприємств за допомогою оптимізації зв'язку підприємство - держава. **Практичне значення отриманих результатів.** Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення регуляторної політики та

створення сприятливих умов для розвитку бізнесу. Практична сторона дослідження дозволяє застосовувати розроблені методики оцінки впливу регуляторних заходів для підвищення ефективності управління господарською діяльністю підприємств та формування державної політики, орієнтованої на зростання економіки.

Ключові слова: державне регулювання, господарська діяльність, регуляторна політика, підприємства, адміністративне навантаження, конкурентоспроможність, цифровізація, оптимізація, аналіз.

UDC 346.54; JEL Classification: H 32

Prokopenko M.V., Kostenko Y.O. ANALYSIS OF THE IMPACT OF STATE REGULATION ON THE ECONOMIC ACTIVITIES OF THE ENTERPRISE

Purpose of the research is to study the theoretical and practical aspects of the influence of state regulation on the economic activity of enterprises, to analyze the effectiveness of existing regulatory mechanisms and to develop recommendations for improving state policy to increase the competitiveness and economic efficiency of enterprises in modern economic conditions. **Methodology of research.** In the research process, the methods of system analysis, comparative analysis of foreign experience, as well as quantitative and qualitative analysis of the impact of regulatory measures on the activities of enterprises were used. Particular attention is paid to the application of modern methods of analysis to assess the impact of changes in the regulatory environment on the main indicators of the economic activity of enterprises. **Findings.** The main task of the research was to determine the factors that restrain the development of enterprises due to regulatory barriers, and to substantiate the directions of optimization of the regulatory environment. Excessive regulatory burden, complexity of permitting procedures and frequent changes in legislation were found to be key obstacles for business. Based on the analysis, proposals have been developed to simplify the tax system, digitize regulatory processes, and harmonize legislation with international standards. **Originality.** The scientific novelty of the research lies in the development of theoretical and practical principles for the improvement of regulatory policy aimed at reducing the administrative burden on enterprises and increasing their competitiveness. A new approach to assessing the impact of state regulation on the activities of enterprises using optimization is proposed connection between the enterprise and the state. **Practical value.** Research results can be used to improve regulatory policy and create favorable conditions for business development. The practical side of the research allows to apply the developed methods of assessing the impact of regulatory measures to increase the efficiency of management of the economic activity of enterprises and the formation of state policy aimed at the growth of the economy.

Keywords: state regulation, economic activity, regulatory policy, enterprises, administrative burden, competitiveness, digitalization , optimization, analysis.

Відомості про авторів / About the Authors

Прокопенко Микола Вікторович, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, старший викладач кафедри економіки і підприємництва, м. Харків, Україна; e-mail: nvprokopenko@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4839-0154>; Моб. (050) 633-76-28.

Костенко Юрій Олексійович – кандидат технічних наук, доцент, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, доцент кафедри обліку і оподаткування; м. Харків, Україна; e-mail: kuakost@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7978-8915>; Моб. (050) 919-45-07.

Prokopenko Mykola, Kharkov National Automobile and Highway University, Senior Teacher at the Department of Economics and Entrepreneurship, Kharkiv, Ukraine.

Kostenko Yurii – Candidate of Engineering Sciences, Associate Professor, Kharkov National Automobile and Highway University, Associate Professor at the Department of account and taxation; Kharkiv, Ukraine.